

РЕЦЕНЗИЯ

На Дисертацията на Севделина Йорданова Николова на тема: “Архетипове и диалектика в съчиненията за религията на Карл Густав Юнг” за присъждане на научната и образователна степен “Доктор по философия”

Проф. доктор на философските и политологични науки Петко Ганчев – Геополитически център Евразия – София, Международно висше бизнес училище –София/Ботевград

Дисертацията на Севделина Николова впечатлява още при първо запознаване, както с характера на темата, която определено е интердисциплинарна, защото обхваща областта на психологията, конкретно на дълбинната психология, религията и културологията, така и с проведения философски анализ с жив, образен език и логическа последователност, отговарящ на предмета на изследването. Дисертационното изследване е опряно както на трудовете на бащата на дълбинната анализа Карл Густав Юнг, така и стотици други произведения, на кирилица и латиница, в които се прави оценка на делото на швейцарския учен и значимостта му за европейската и световна духовна култура.

Още в тези начални редове на моята рецензия искам да подчертая успеха на Севделина Николова да имплантира историческия, компаративния и биографичен подход към творчеството на автора на дълбинната анализа с основния предмет на дисертационното изследване, обхващаш нуминозния характер на религията и дълбинните напластявания на архетипове от различни култури и епохи в психиката на човека на XX век, разкривани в един непрекъснат диалектически процес на преход от емпирични опити към метафизически обобщения и изводи. Може да се каже, че това е оста на дисертационното изследване, но мисля че това е и оста на многопластовото и полифонично творчество на Карл Густав Юнг, което творчество показва не само духовната атмосфера на неговия век, но и мислещият и търсещият човек в този век. Дори само факта, че Севделина Николова е успяла да покаже тази ос и този дух и опорите и посоките на емоционалните напрежения на мисълта на бащата на дълбинната анализа прави нейното дисертационно изследване достойно за висока оценка.

Като потвърждавам, че Авторефератът и посочените приноси моменти в дисертационния труд от страна на авторката, макар и скромно, дават вярна представа за направеното от нея, бих искал да посоча накратко основни теоретични постижения, някои от които с приносен характер.

Първо, Севделина Николова е успяла убедително да положи началото на своята дисертация в първата глава “Методологията на Юнг и неговата теория за същността на религията” като логическо разгръщане на

единството на метода на дълбинната анализа на психиката на човека от емпиричните факти към метафизическите обобщения и изводи и религията като съзнание, променено чрез преживяване на *puniosum*, вкоренена дълбоко в човешката психика, което води до *pistis*, доверие в “реалността” на *puniosum* като колаж от различни образи, сугестии от различни епохи и култури.

Второ, чрез разкриване на комплекса от фактори от културен и битов характер, които формират тъмния образ на Бога от детството на Карл Густав Юнг, довели го до твърдението: “Аз не вярвам в Бога, аз зная за него” Севделина Николова проследява развитието на неговата теория за архетиповете, чието съдържание е по-фундаментално от несъзнаваното, макар че се проявяват в по-непредставима форма или очертание. Този възглед на Карл Густав Юнг му позволява още през 20-те години на ХХ век да се “освободи” от прегръдката на психоанализата на З. Фройд, където сексуалните инстинкти са в дъното на безсъзнателното и техните травми в детството пораждат неврози, като и самата религия е вид “невроза” и да покаже по-общата природа на архетиповете и тяхната живителна енергия за психиката на човека. В тази глава Севделина Николова анализира някои от най-употребяваните архетипове от Карл Густав Юнг като “световното дърво”, “Богинята-майка”, “Детето”, “Учителя” и т.н. и тяхната роля както за изграждането на архитектурата на религията, така и на цялата духовна култура на човечеството. Във връзка с това е отчетена ролята на средновековната схоластика за преформулиране на античната култура на човечеството и формиране основите на културата на модерността.

Трето, в IV глава “Несъзнавано и диалектика” Севделина Николова анализира две важни теми от творчеството на бащата на дълбинната психология – ролята на догмите, на цялата система от догматиката на християнската религия за имплантиране на несъзнаваното в психиката на средновековния човек и формирането на фундаменталните принципи и норми на морала и заедно с това разрушаващата роля на Реформацията и Протестантизма в морала на следващите епохи. Освобождаването от догматиката на Римо-католицизма и индивидуализиране на религиозните преживявания, според Юнг, лишава личността от цялостните опори, проникнали дълбоко в несъзнаваното.

Логически тази тема преминава в темата за Христос и цялостната личност – процесът на индивидуация. Севделина Николова показва, че в творчеството на Юнг архетипът на Христос е най-силно натоварен с нуминозност като съдържание на несъзнаваното. Именно чрез Христос, централния архетип на християнската религия – Човешкият син и Богочовекът Иисус Христос Карл Густав Юнг показва не само преживяваната органична връзка на вярващия с Бога, но и непрекъснатото му постигане в себе си на Христос, на Бога чрез морално и душевно

извисяване. Именно тук в това единство, според Юнг, е заложен и дълбокия хуманизъм на Християнството.

Но колкото и да признава диалектиката на християнската Троица – Бог Отец, Бог Дух и Бог Син, Карл Густав Юнг верен на своята концепция за единството на религията и психологията и проявата на религията като *numinosum*, които приемаме и на които се доверяваме, смята че от гледна точка на рационалността системата на Троицата трябва да се допълни от Четвърти елемент – Злото, разбирано като онтичен момент на света, а не като непрекъснато преодоляване от вярващия. Севделина Николова показва основанията на Карл Густав Юнг да вкара образа на Богородица, издигнат от християнската митология до Христос чрез нейното “Успение”, като такъв недостигащ четвърти елемент на догмата за доброто и злото. Интересно е да се отбележи, че не троичния модел на света, поставен в основата от древната философия и християнството и развиван в Ново време от Г.Хегел, та чак до наши дни, а идеята за четворността на модела на космоса е издигнат още от древните траки, интерпретиран от гърците в учението на Орфизма.

Четвърто, Севделина Николова убедително показва, че темата за доброто и злото логически отвежда Карл Густав Юнг както в ползването на средновековни схоласти и източни вярвания и ереси от типа на манихейството, така и главно в ползването на гностицизма като изначална и съпътстваща християнството ерес. За него гностицизмът е явление не само на средновековието, но съпътства цялата човешка история като опит да се отговори на нейните предизвикателства и угрози. Именно интересът му и използването на неговата по-мощна диалектика при анализирането на архетиповете, показано особено силно в *Liber Novus* / “Червената книга”/ обяснява не само разрива със З. Фройд, но и актуалното му интерпретиране на феномените от 40-те години на XX век и следващите събития.

Пето, висока оценка заслужава и анализа на Севделина Николова на дискусията между Карл Густав Юнг и Мартин Бубер, при който е потвърдена последователността на бащата на дълбината анализа в неговите интерпретации на гностицизма и съвременните му явления в църквата и обществото. Във връзка с това Севделина Николова има успех и при показване на онези общи моменти, които сродяват Карл Густав Юнг и идеолозите на Ню ейдж през 60-те и 70-те години на XX век и техните принципни различия както в дълбочината и мащабността на поставяните теми, така и в мястото и ролята им за развитието на духовната култура на Европа през XX век.

Казаното най-общо ми дава достатъчно основания убедено да препоръчам на научното жури да присъди на Севделина Йорданова Николова образователната и научна степен “Доктор по философия”.

13 юни 2013 г.

Подпис:

